

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1920 ΕΩΣ 1936

Μία επιστολή του Αθανασίου Φιδετζή στα 1986

Ο «Ορφέας» Σερρών, η μουσική κίνηση

1926. Η χορωδία και η μαντολινάτα του «Ορφέα» Σερρών. Στην πρώτη σειρά των καθισμένων, από αριστερά, ο Ορέστης Καζαμιάς, ο διευθυντής Ιωάννης Ουζούνης και ο Αθανάσιος Φιδετζής.

Ο Αθανάσιος Φιδετζής γεννήθηκε στις Σέρρες, «επαρχιακή πόλη της Μακεδονίας και σημαντικό πνευματικό κέντρο της εποχής», το 1906. Έζησε στην πόλη μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1930.

Πνεύμα ανήσυχο, δημιουργικό και προοδευτικό, από τα πρώτα γυμνασιακά του χρόνια εντάχθηκε στη μαντολινάτα του Γυμνασίου Αρρένων Σερρών (μετέπειτα «Ορφέα») υπό τον Ιωάννη Ουζούνη. Υπήρξε, ακόμα, από τους πρώ-

τους μαθητές του πολυπράξιμου Θεσσαλονικιού μουσικού στις Σέρρες Ιωάννη Βαΐου (θα επανέλθουμε), από τον οποίο πήρε τα πρώτα μαθήματα θεωρίας της μουσικής και του φλάουτου.

Το 1925 συνεργάστηκε με τον πιανίστα και συνθέτη Κωνσταντίνο Ζαχαρόπουλο, όταν εκείνος οργάνωσε μικρή ορχήστρα από βιρτουόζους Σερραίους μουσικούς. Η ορχήστρα εμφανιζόταν σε χοροεσπερίδες και γιορτές για την οικονομική ενίσχυση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων της πόλης.

Το 1926-27, υπηρετώντας τη στρατιωτική του θητεία, συνεργάστηκε με τον Αυστριακό μουσικοδιδάσκαλο, μαέστρο και πιανίστα του βωβού κινηματογράφου Λούντβιχ Πλανκ. Την περίοδο αυτή διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του «Ορφέα». Παράλληλα, συμμετείχε ως βοηθός Αρχιμουσικού στην περίφημη για την εποχή Στρατιωτική Φιλαρμονική της 6ης Μεραρχίας Σερρών υπό τον ανθυπασιπιστή Δημήτριο Ξυδέα. Τότε είχε την ευκαιρία να συνεργαστεί με σπουδαίους μουσικούς από τη Θεσσαλονίκη, ιδίως των πνευστών οργάνων, που αργότερα αποτέλεσαν τα βασικά στελέχη στις συμφωνικές ορχήστρες Θεσ/νίκης και Αθηνών.

Το 1936-37 μετακόμισε στη Θεσσαλονίκη. Εκεί εργάστηκε μέχρι τη συνταξιοδότησή του, το 1971, στην Υπηρεσία Υδραυλικών Έργων του Υπουργείου Δημοσίων Έργων. Το 1975 εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα.

Από το πλήθος των εμφανίσεών του ως σολίστα του φλάουτου σταχυολογούμε τη συμμετοχή του στις συναυλίες του «Ορφέα» Σερρών με το βαθύφωνο του Εθνικού Ωδείου Αθηνών Δ. Παναγιωτάκο και διευθυντή το Φραντσίσκο Τούλλι στις 9.2.1930, της Χορωδίας και Μανδολινάτας των Μακεδόνων Φοιτητών στο «Κρόνιο» με μαέστρο τον Πλάτωνα Ρούγκα (1887-1966) και σολίστα το βαρύτονο του Ελληνικού Μελοδράματος Απόστολο Πρεδάρη στις 29.6.1936, του μεταπολεμικού «Ορφέα» με το Χρήστο Σταματίου (θα επανέλθουμε) στο Βασιλικό Θέατρο της Θεσ/νίκης την 2.6.1954 και, τέλος, της Συμφωνικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης στο Στάδιο των Σερρών την ίδια χρονιά (1954) με διευθυντή το Βασίλειο Θεοφάνους (Μελένικο 1895-Θεσ/νίκη 1984).

Το 1927 εντάχθηκε στη δύναμη του Συλλόγου Μουσικών Θεσ/νίκης ως απλό μέλος και από το 1935 διετέλεσε μέλος του Δ.Σ., γραμματέας και επί πολλά χρόνια πρόεδρος. Υπό την ιδιότητα του προέδρου, μάλιστα, κατά την περίοδο της κατοχής στη Θεσ/νίκη «έφερε το κύριο βάρος της ευθύνης για τις εκδηλώσεις δυσαρέσκειας των μουσικών του [ραδιοφωνικού] σταθμού και λογοδοτούσε στις γερμανικές αρχές, με κίνδυνο ανά πάσα στιγμή να κατηγορηθεί για σαμποτάζ και να βρεθεί στο εκτελεστικό απόσπασμα» (περ. *Τάμαριξ*, βλ. παρακάτω, σημ. 14). Την εποχή εκείνη, εξάλλου, επέπτευε ένα συγκρότημα ελληνικής οπερέτας, με το οποίο παρουσίαζε αποκλειστικά ελληνικές και ξένες οπερέτες στο ραδ. σταθμό. Στο συγκρότημα συμμετείχε -πρώτο βιολί- και ο καθηγητής του προπολεμικού σεραϊκού ωδείου «Ορφεύς», μετέπειτα εξάρχων της Κρατικής Ορχήστρας και μέλος της Λυρικής των Αθηνών, Σωτήριος Κασσάρας.

Αγωνίστηκε με πείσμα, αφοσίωση και πίστη για την πραγματοποίηση των καταστατικών επιδιώξεων του συλλόγου, που συνοψίζονταν στην κατοχύρωση του μουσικού επαγγέλματος, την ίδρυση των ταμείων σύνταξης και πρόνοιας αλλά προπάντων την ίδρυση και μονιμοποίηση συμφωνικής ορχήστρας στη Θεσσαλονίκη «διά την εξυπηρέτησιν των επαγγελματιών συμφερόντων των

μουσικῶν και την διάδοσιν του μουσικου αισθηματος παρα τω λαῶ». Ἐτσι, με την υπογραφή και δημοσίευση διατάγματος (Φ.Ε.Κ. 31/Α/19.2.1959) «Περί ίδρύσεως της Συμφωνικής Ορχήστρας Βορείου Ελλάδος (Σ.Ο.Β.Ε.)», οι προσπάθειες του ακούραστου Σερραίου μουσικου δικαιώθηκαν και η Θεσσαλονίκη απέκτησε τη δική της συμφωνική ορχήστρα.

Ο Α.Φ. επισκέφθηκε τη γενέτειρά του τελευταία φορά, ετών 86 και ακμαιοτάτος, το 1992. Γύρισε την πόλη, γύρεψε τα παλιά, συναντήθηκε με το μαέστρο και συνεργάτη του Χρήστο Σταματίου. Ήταν τότε που είχαμε την καλή τύχη και τιμή να γνωρίσουμε από κοντά τον περήφανο, σημαντικό και ακατάβλητο αυτό Σερραίο μουσικό.

Στις 15.3.1999 έφυγε από τη ζωή. Υπήρξε από τους τελευταίους μιας γενιάς Σερραίων μουσικῶν, που είχε να αντιμετωπίσει πολέμους, ορφάνιες και καταστροφές, μα που στάθηκε στα πόδια της περήφανα, είχε τη δική της πρόταση για τον πολιτισμό και -το σπουδαιότερο- μας κληροδότησε μια ζηλευτή μουσική κληρονομιά.

(Από την παρουσίαση βιογραφικου σημειώματος κατά τη Συναυλία - Μνήμη Αθανασίου Φιδετζή με τη Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Θεσσαλονίκης. Πραγματοποιήθηκε τρία χρόνια μετά το θάνατό του, στις 19.1.2002,

Ιούλιος 1922. Οι Ερασιτέχνες του «Ορφέα» δίνουν την Α΄ Μεγάλη Συναυλία. Συμμετέχουν η φιλαρμονική, κλιμάκιο της ορχήστρας εγχόρδων, η συμφωνικήμαντολινάτα του ομίλου και η χορωδία μαθητριών του Οικοτροφείου. Στους καθισμένους ο διευθυντής Ιωάννης Βαΐου, ανάμεσα στον πρόεδρο Χρήστο Χρησιτίδη και τη σύζυγό του Νίνα.

στο νεόδμητο αμφιθέατρο του Τ.Ε.Ι. Σερρών. Την ορχήστρα διηύθυνε ο γιος του Α.Φ., διακεκριμένος Έλληνας μαέστρος, μόνιμος Αρχιμουσικός και διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών, Βύρων Φιδετζής. Την εκδήλωση οργάνωσε ο Σύλλογος Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών Σερρών. Για την Ιστορία προσθέτουμε πως ο Β.Φ. διηύθυνε πάλι την Κ.Ο.Α. στην πρώτη συναυλία της στις Σέρρες και στο αμφιθέατρο του Μουσικού Σχολείου την 26.2.2009, όταν είχαν ήδη συμπληρωθεί 10 χρόνια από το θάνατο του πατέρα του)

Το 1986, μας απέστειλε χειρόγραφο κείμενο 10 σελίδων προκειμένου αποσπάσματά του να περιληφθούν στην έκδοση λευκώματος για τη *Μουσική της πόλης των Σερρών*. Το μεταφέρουμε εδώ αυτούσιο διατηρώντας τη σύνταξη και ορθογραφία. Στοιχεία της επιστολής δημοσιοποιήθηκαν στις κατά καιρούς ανακοινώσεις και εργασίες, δικές μας ή (στη συνέχεια) τρίτων σχετικές με τη δράση των Σερραίων στη μουσική κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Ο αναγνώστης θα έχει μια καλή ευκαιρία να κατανοήσει το «πνεύμα των καιρών», ο μελλοντικός ερευνητής να αποθησαυρίσει εξαιρετικά στοιχεία που συνθέτουν τη μουσική της περιοχής (επιρροές, τάσεις, δημιουργία), ο σύγχρονος Σερραίος «να ξαναβρεί σιγά - σιγά το ίδιο άρωμα μιας περασμένης εποχής».

...Μετά από απουσία 2 περίπου ετών (1919-1920), ευθύς μετά την απελευθέρωση των Σερρών, κοντά στο θείο μου στη Θεσσαλονίκη, επέστρεψα στις Σέρρες την 29.6.1920, επέτειο της Απελευθερώσεως της πόλης, παραυρέθηκα στη στέψη του Ηρώου από το Παρθεναγωγείο, με επικεφαλής την Διευθύντρια Δ/δα Μάτσκου, και παρακολούθησα με συγκίνηση στη συνέχεια την παρέλαση...

Για την ανεκτίμητη προσφορά του ιστορικού Μουσικογυμναστικού Συλλόγου «Ορφεύς»¹, τόσο στον καλλιτεχνικό και εκπαιδευτικό γενικά τομέα όσο και κυρίως στον αγώνα για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και την απελευθέρωση της Μακεδονίας, οι διάφοροι συγγραφείς της ιστορίας της πόλεως των Σερρών έχουν ήδη ασχοληθεί και έχουν προβάλλει αρκούτως την σημαντική αυτή προσφορά του «Ορφέως»,

---

1. Όμιλος «Ορφέας» Σερρών, ίδρυση 1.8.1905. Μουσικογυμναστικός σύλλογος με μουσική πολιτική και ένοπλη οργάνωση που κατευθυνόταν από το ελληνικό προξενείο των Σερρών. Πραγματικός σκοπός της ίδρυσης εθνικός, ενώ η διδασκαλία της μουσικής και της δραματικής τέχνης αποτέλεσαν το πρόσχημα της δραστηριότητάς του. Πρώτος δάσκαλος της μουσικής ο υπότροφος των Διδασκαλείων Μαρούλη στη Μουσική Ακαδημία της Κολωνίας Κωνσταντίνος Σγουρός (Πεντάπολη Σερρών 29.1.1858 - Σέρρες 25.2.1911) και αργότερα ο Ιωάννης Βαΐου. Από την ίδρυσή του ο σύλλογος διατηρούσε χορωδία, φιλαρμονική, ορχήστρα εγχόρδων, συμφωνική μαντολινάτα. Πρώτος πρόεδρος ο Γεώργιος Κικόπουλος.

ο οποίος έχοντας ως προπέτασμα τον τίτλο «Μουσικογυμναστικός» με τη φιλαρμονική του υπό τον Αρχιμουσικό Ιωάννη Βαΐου απέναντι στον κατακτητή (υπάρχει και σχετική φωτογραφία της εποχής της Φιλαρμονικής του «Ορφεύς» με τον Ι. Βαΐου στο μέσο και οι μουσικοί φορούν στο κεφάλι φέσια)², συνέβαλε αποφασιστικά με τα έγκριτα μέλη του στην επιτυχία του Μακεδονικού Αγώνα.

Μετά την απελευθέρωση ακολούθησαν κοσμοϊστορικά γεγονότα που σημάδεψαν την εποχή εκείνη: Βαλκανικός πόλεμος, πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, βουλγαρική κατοχή, Μικρασιατική καταστροφή, δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος...

Όλα αυτά τα χρόνια ο Μουσικογυμναστικός Σύλλογος «Ορφεύς» υφίστατο αλλά, όπως ήταν επόμενο, σε αδράνεια. Μετά το έτος 1920 αρχίζει πλέον μία αναγεννητική προσπάθεια σ' όλους τους τομείς της κοινωνίας των Σερρών. Η νεολαία, ταλαιπωρημένη από τις κακουχίες και δοκιμασίες τόσων χρόνων, ρίχνεται τώρα με διάθεση για κάθε προοδευτική δραστηριότητα. Ο Σύλλογος «Ορφεύς» ξαναβρίσκει τον παλιό του οργασμό και αρχίζει την ανάπτυξη δραστηριότητας τόσο στον τομέα του Αθλητισμού, οργανώνοντας τους πρώτους αθλητικούς αγώνες στο ιδιόκτητο Γυμναστήριο με γυμναστή τον Μπαϊρακτάρη, ο οποίος αργότερα διετέλεσε και καθηγητής γυμναστικής του Γυμνασίου Σερρών, όσο και στον καλλιτεχνικό τομέα. Επανιδρύεται η φιλαρμονική μπάντα, η οποία στελεχώνεται από παλαιούς μουσικούς και από νέους, που εγγράφονται και παρακολουθούν εντατικά μαθήματα, με πρώτο Αρχιμουσικό τον Δρομάζο³.

Ο Δρομάζος ιδρύει συγχρόνως και την πρώτη ορχήστρα - μανδολινατά, στην οποία εντάχθηκαν παλαιοί μουσικοί, ερασιτέχνες πάντοτε, των εγχόρδων (μανδολίνα, βιολιά, βιολοντσέλλα, μανδόμελες, κιθάρες, κόντρα μπάσο κ.λ.π.), καθώς και πνευστών οργάνων από τη φιλαρμονική. Στην ίδρυση της 60/μελούς ήδη ορχήστρας - μανδολινατάς πρωτοστάτησε ο αείμνηστος Νίκος Καρατζάς, γιος του γιατρού Χρ. Καρατζά. Ο ίδιος έπαιξε βιολί.

Η πρώτη εμφάνιση του συγκροτήματος αυτού έγινε σε μια συναυ-

---

2. Ιωάννης Βαΐου του Βαΐου. Κυρίαρχη μορφή στη μουσική ζωή των Σερρών από τις αρχές του 20ού αι. μέχρι και την περίοδο του Μεσοπολέμου. Γεννήθηκε στο Λειβάδι Ολύμπου το 1883 και πέθανε στη Θεσσαλονίκη στις 4.6.1961. Διηύθυνε την πρώτη φιλαρμονική της πόλης «Τερψιχόρη» (μετέπειτα «Ορφέα»). Εργάστηκε στο Γυμνάσιο Σερρών, το Παρθενάγωγείο, το Εθνικό Ορφανοτροφείο, στον «Απόλλωνα» κ.α. Περισσότερα για τη δράση και τη ζωή του βλ. Γ. Αγγειοπλάστη, *Οκτώ κείμενα σεραϊκής μουσικής ιστοριογραφίας*, έκδ. του Πολιτιστικού Συλλόγου Βυρώνειας, Σέρρες 1996, 79-80.

3. Ο Παναγιώτης Δρομάζος προσλήφθηκε στις 15.2.1920 από τον «Ορφέα» και οργάνωσε τη φιλαρμονική και τη συμφωνική μαντολινατά του συλλόγου. Έφυγε το επόμενο έτος.

λία, το πρόγραμμα της οποίας περιλάμβανε έργα Ελλήνων και ξένων συνθετών με αποσπάσματα από τις όπερες Ναμπούκο και Αίντα του Βέρντι με μεγάλη επιτυχία προς μεγάλη χαρά, ευχαρίστηση και έκπληξη του φιλόμουσου σερραϊκού κοινού, το οποίο για πρώτη φορά απολάμβανε τέτοιο ακρόαμα.

Τον αποχωρήσαντα αρχιμουσικό Δρομάζο από τας Σέρρας σε σύντομο χρονικό διάστημα διαδέχτηκε ένας Ιταλός αρχιμουσικός, του οποίου το όνομα μου διαφεύγει, και ο οποίος πρόσφερε πολλά για την ανάταση της καλλιτεχνικής στάθμης της φιλαρμονικής. Αυτόν διαδέχθηκε ο αείμνηστος Ιωάννης Βαΐου, ο οποίος επανεγκαταστάθηκε στις

Γύρω στα 1923. Μέλη του «Ορφέα» και φιλόμουσοι Σερραίοι στα «Κιόσκια». Σύμφωνα με μαρτυρίες του Αθ. Φιδετζή αλλά και της χορωδού Φραξίας Βαβαλέκα, στους όρθιους, δεύτερος από αριστερά, μετά τον άγνωστο μαντολινιστή, εικονίζεται ο Αθανάσιος Φωτιάδης, μετέπειτα δικηγόρος, πρόεδρος του «Ορφέα» κατά τα έτη 1932-34 και ιδρυτής του περιώνυμου Ωδείου Σερρών «Ορφεύς» (1934-40). Δίπλα του ο Νικόλαος Πέτρου, γιος του γυμνασιάρχη Μιχαήλ Πέτρου, έκτος ο χορωδός Πέτρος Βαβαλέκας, έβδομος ο Χρήστος Μηχανικός, όγδοος ο Χαρίλαος Καμβουσιώρας, μετέπειτα οδοντίατρος, περιφημος κιθαριστής της Μαντολινάτας Ουζούνη, ένατος ο χορωδός Χρήστος Βαβαλέκας και τελευταίος, δεξιά, ένας από τους γιους -περισσότερο πιθανό ο Δημήτριος- του γνωστού εμποροράφη της εποχής Διονυσίου Διονυσίου.

Σέρρας και ανέλαβε τα καθήκοντα του Αρχιμουσικού της φιλαρμονικής του «Ορφέως» και παράλληλα του Καθηγητού Μουσικής στο Γυμνάσιο Σερρών⁴.

Η πόλη των Σερρών και η νεολαία ειδικά οφείλουν πολλά στον Ι. Βαΐου για την καλλιτεχνική του προσφορά καθ' όλη τη μακρόχρονη παραμονή του εις Σέρρας. Με πλήρη μουσική κατάρτιση τόσο στα θεωρητικά όσο και στα τεχνικά, γνώστης της τεχνικής όλων των εγχόρδων καθώς και των πνευστών μουσικών οργάνων, ακούραστος πάντοτε, εδημιούργησε πληθώρα μαθητών, οι οποίοι με την επιμέλεια και την επίδοσή τους σε σύντομο χρονικό διάστημα ήταν σε θέση να ενταχθούν στη φιλαρμονική και στην ορχήστρα - μανδολινάτα, τις οποίες διηύθυνε ο ίδιος.

Το έτος 1923 ο Σύλλογος «Ορφεύς» ιδρύει και την πρώτη 20/μελή ανδρική χορωδία, η οποία έδωσε πολλές συναυλίες με εξαιρετική επιτυχία και πλούσιο ρεπερτόριο Ελλήνων και ξένων συνθετών, το οποίο προμηθευόταν από τον ιδρυτή της Μανδολινάτας - Χορωδίας Θεσσαλονίκης Μ. Χατζημιχαήλ.

Μεταξύ των πρώτων μαθητών του Ι. Βαΐου συγκαταλέγομαι και εγώ. Όταν, ως μαθητής της 1ης τάξεως Γυμνασίου, του εμπιστευθήκα ότι είχα μεγάλη επιθυμία να μάθω μουσική, και μάλιστα να παίξω οκαρίνα (είδος φλογέρας από πηλό), ο Ι. Βαΐου είχε την έμπνευση αντί οκαρίνας να μου αγοράσει από τη Θεσσαλονίκη ένα μικρό φλάουτο (πίκολο). Από τα πρώτα κιόλας μαθήματα έδειξα, όπως μου είπε και ο ίδιος, ότι είχα φυσική προδιάθεση και θα προχωρούσα γρήγορα στην εκμάθησή του. Πράγματι, σε σύντομο χρονικό διάστημα εντάχθηκα στη φιλαρμονική του «Ορφέως» ως πίκολο και φλάουτο Mi b. Έκτοτε χρησιμοποίησα όλη τη σειρά των ξύλινων φλάουτων με ξύλινη κλειδιά για να αντικαταστήσω τελικά με το μεταλλικό φλάουτο συστήματος Bohm indo, το οποίο από το 1934 και μέχρι σήμερα διατηρώ και παίζω.

Κατά τη διάρκεια της φοιτήσεώς μου στο Γυμνάσιο (1920-1925) ιδρύθηκε η Μανδολινάτα του Γυμνασίου Σερρών αποκλειστικά από μαθητές του, στην οποία έπαιζα φλάουτο, μοναδικό πνευστό όργανο, με μαέστρο τον συμμαθητή μας Ιωάννη Ουζούνη⁵. Οι δοκιμές της μαν-

---

4. Ο Ι.Β. εργάστηκε στα Εκπαιδευτήρια Σερρών και στην «Τερψιχόρη» από το 1904 μέχρι το 1909. Τη διετία 1909-1911 δίδαξε σε ιδρύματα και σχολεία της Θεσσαλονίκης και το 1921 επέστρεψε στις Σέρρες.

5. Ιωάννης Ουζούνης ή Ζούνης. Γεννήθηκε το 1906 στις Σέρρες. Αυτοδίδακτος μουσικός, προικισμένος με σπάνια ευαισθησία και μουσική αντίληψη. Στο διάστημα 1920-1925 οργάνωσε μαντολινάτα στο Γυμνάσιο, γνωστή αργότερα ως «Μαντολινάτα Ουζούνη» (Ορφέας). Πήρε μαθήματα θεωρίας της μουσικής στο Ωδείο Σερρών «Ορφεύς», στην τάξη του Χρήστου Σταματίου. Μετά τον πόλεμο του 1940 ίδρυσε και διηύθυνε τη Χορωδία

δολινάτας γίνονταν συνήθως στο σπίτι του μαέστρου με την ανοχή της μητέρας του, τακτικά δε σε ένα δωμάτιο που μας παραχώρησε ο συμπαίκτης μας Εμμανουήλ Μαλαμίδης.

Ο Ιωάννης Ουζούνης, προικισμένος με εξαιρετικά προσόντα τόσο σαν εκτελεστής (μανδολίνο, κιθάρα) όσο και σαν μαέστρος, καθ' όλο το χρονικό διάστημα μέχρι το 1926 διηύθυνε τη μανδολινάτα και την ανδρική χορωδία, η οποία πραγματοποίησε πολλές συναυλίες. Με το προϊόν δε των εισπράξεων από τις συναυλίες αυτές εμπλουτίστηκε το Γυμνάσιο Σερρών με εποπτικά μέσα διδασκαλίας. Επίσης δόθηκαν συναυλίες και στα χωριά της περιοχής Σερρών προς τέρψιν και ψυχαγωγία των κατοίκων, οι οποίοι για πρώτη φορά έβλεπαν και άκουαν τέτοια μουσική εκτέλεση.

Η καλλιτεχνική δραστηριότητα της μανδολινάτας και μικτής χορωδίας του Γυμνασίου Σερρών, την οποίαν διηύθυνε ο καθηγητής μουσικής Ιωάννης Βαΐου, τερματίζεται ουσιαστικά κατά το έτος 1926 με την αποφοίτηση των εκτελεστών της από το Γυμνάσιο. Άλλοι μεν συνέχισαν τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, άλλοι δε έμειναν εις Σέρρας και ιδιώτευσαν ως υπάλληλοι ή επαγγελματίες. Πάντως, όσοι έμειναν εντάχθηκαν στη μανδολινάτα του «Ορφέως», γιατί βασικά η μανδολινάτα του Γυμνασίου αποτελούσε πάντοτε τον πυρήνα της μανδολινάτας του «Ορφέως».

Πολλοί από τους φοιτητές συνέχισαν παράλληλα τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες και στην Αθήνα με τη συμμετοχή τους στην Μανδολινάτα και Χορωδία του Συλλόγου «Μακεδόνων και Θρακών» φοιτητών με μαέστρο τον [Πλάτωνα] Ρούγκα. Μετά το τέλος των πανεπιστημιακών σπουδών τους, όσοι επέστρεψαν και εγκαταστάθηκαν επαγγελματικά στις Σέρρας, εντάχθηκαν εκ νέου στην μανδολινάτα και χορωδία του «Ορφέως» και συνέχισαν για πολλά χρόνια την καλλιτεχνική τους δραστηριότητα.

Χρέος μας να αναφέρουμε ότι σημαντική ήταν και η καλλιτεχνική προσφορά την εποχή εκείνη του Βελικτσιΐδη⁶, ο οποίος εχρημάτισε

Σερρών (1945-55). Στη συνέχεια αποτέλεσε βασικό στέλεχος της μεγάλης μαντολινάτας του «Ορφέα» υπό τον Χρ. Σταματίου μέχρι το 1972. Τότε διηύθυνε τη νεοσυσταθείσα ανδρική πολυφωνική εκκλησιαστική χορωδία «Δαυίδ» και εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Θεσσαλονίκη. Πέθανε το 1977.

6. Βασίλειος Κων/νου Βελικτσιΐδης. Γεννήθηκε στην Αμισό του Πόντου το 1885. Σπούδασε μουσική στην ΚΠολη. Μέχρι το 1922 διέπρεψε ως μουσικοδιδάσκαλος και διευθυντής ορχήστρας στη γενέτειρά του. Δίδαξε στη φιλαρμονική της Λευκάδας και στα ορφανοτροφεία αρρένων της Κόνιτσας και των Σερρών (1924-33). Το 1927 εργάστηκε στον «Ορφέα», ενώ στο διάστημα 1951-58 στο Ορφανοτροφείο Θηλέων Σερρών, όπου οργάνωσε τρίφωνη χορωδία. Πέθανε στις Σέρρες το 1959. Σε συνοπτική αδημοσίευτη καταλογογράφησης μας καταγράψαμε τα φωτογραφικά και έντυπα ντοκουμέντα από

καθηγητῆς τῆς Μουσικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων τοῦ Αγροτικοῦ Ὀρφανοτροφείου Ἀρρένων Σερρών, το ὁποῖο στεγάστηκε στο οἶκῆμα παραπλευρῶς το καφενείου «Τόλιου». Στο ἴδρυμα αὐτό συγκεντρώθηκαν προσφυγόπουλα ὀρφανά μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ καταστροφή. Παράλληλα με τὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση καὶ τὰ τεχνικὰ μαθήματα ὀ

Καθηγητῆς καὶ προσκεκλημένοι Σερραῖοι φωτογραφίζονται μετὰ ἀπὸ ἐκδήλωση (τῆς χορωδίας;) τοῦ Γυμνασίου Σερρών στο παλιὸ Παρθεναγωγεῖο -στεγαζόταν μεῆχρι το 1930 περίπου σε κτήριο τῆς περιοχῆς πίσω ἀπὸ τὸν ἱ.ν. τοῦ Ἀγίου Δημητρίου- κατὰ τὰ μεῆσα τοῦ Μεσοπολέμου. Πρῶτος ἀπὸ ἀριστερὰ ὀ Ἰωάννης Βαῖου, δεῦτερος ὀ γιατρός καὶ ποιητῆς Ἰπποκράτης Μακρῆς ἀπὸ τὴν Ἀρτάκη τῆς Ἀν. Θράκης. Σημειώνουμε με ἐπιφύλαξη τὸ γιατρό (;) Γεωργιάδη, πρῶτο ἀπὸ δεξιὰ, καὶ τὸν πρακτικὸ φντωριούχο, υπάλληλο τοῦ Γραφείου Ἐποικισμοῦ στῆς Σέρρες καὶ μέλος τῆς ὀρχήστρας ἐγγόρδων καὶ πνευστῶν (τρομπόνι) τοῦ «Ὀρφέα» Γεώργιο Βετούλη, τρίτο ἀπὸ δεξιὰ.

τὴν πολὺπλευρῆ καὶ ἐνδιαφέρουσα δραστηριότητα τοῦ ἰδίου ἀλλὰ καὶ τῆς κόρης τοῦ Ἐλπίδας (Ἀμισός Πόντου 1914 - Σέρρες 27.5.2004), ποῦ φυλάσσονται στο ἀρχεῖο μας καὶ στη Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Σερρών. Πρῶτη δημοσίευση τῶν ντοκουμέντων ποῦ ἀφοροῦν στο Β.Β. στο 8^ο τεύχος τοῦ περ. Ἄμαστρις τῆς Θεσ/νίκης, Δεκ. 2009, σσ. 12-15, ὑπὸ τὸν τίτλο «Βασίλειος Βηλεκτσίδης (1885-1959). Ἐνας ἀγνωστος Πόντιος συνθέτης τῆς κλασικῆς μουσικῆς». Ἀκολουθεῖ, τὸ Φεβρουάριο τοῦ 2010, ἡ δημοσίευση τοῦ σχετικῆ καταλόγου τῆς κόρης τοῦ Ἐλπίδας στο 15^ο τεύχος τῆς τοπικῆς Μικρασιατικῆς Σπίθας, σσ. 113-117.

Βελικτοΐδης δίδαξε και την εκμάθηση μουσικών οργάνων. Πολλοί δε ήταν αυτοί που εξελίχθηκαν σε άριστους μουσικούς και σταδιοδρομήσαν αργότερα επαγγελματικά, τόσο στις μπάντες της Μεραρχίας Σερρών και του Γ Σώματος Στρατού όσο και τις συμφωνικές ορχήστρες Θεσσαλονίκης και Αθηνών, όπως π.χ. ο Χρ. Τριανταφύλλου κ.ά. Μερικοί συνέχισαν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο και στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο, από το οποίο αποφοίτησαν και αναδείχτηκαν ως διακεκριμένοι επιστήμονες.

Για την ηθική συμπαράσταση και οικονομική ενίσχυση του Ορφανοτροφείου αυτού, πλην της κρατικής μέριμνας, η κοινωνία των Σερρών εξεδήλωνε το ενδιαφέρον της οργανώνοντας κατά καιρούς διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις από τα φιλανθρωπικά σωματεία της πόλης (Σύλλογος Κυριών, με πρόεδρο την [Χρυσούλα] Τέγουντζικ, και Σύλλογος Δεσποινίδων, με πρόεδρο την Μαρία Φιδετζή - Γρηγοριάδη), οι εισπράξεις των οποίων διετίθεντο για την ενίσχυση του ιδρύματος.

Αξιίζει, νομίζω, να αναφέρω ένα περιστατικό που συνέβη κατά την οργάνωση μιας τέτοιας εκδήλωσης από τα προαναφερθέντα φιλανθρωπικά σωματεία. Την οργάνωση μιας χοροεσπερίδας με σκοπό την οικονομική ενίσχυση του Ορφανοτροφείου. Το περιστατικό είναι ενδεικτικό της νοοτροπίας «περί ηθικής» των ανθρώπων της εποχής:

Στην μεγάλη αίθουσα των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων του «Ορφέα» λειτουργούσε συγχρόνως και βουβός κινηματογράφος επ' ενοικίω στον επιχειρηματία [Γεώργιο] Χρήστου, ιδιοκτήτη παράλληλα του καφενείου «Αίγλη», ο οποίος είχε προσλάβει τον Κωνσταντίνο Ζαχαρόπουλο, συνθέτη τραγουδιών και εξαιρετο πιανίστα, για να συνοδεύει στο πιάνο τις ταινίες του κινηματογράφου⁷. Τη χρονιά αυτή [1925] οι παραπάνω φιλανθρωπικοί σύλλογοι Κυριών και Δεσποινίδων, πλαισιωμένοι από μια οργανωτική επιτροπή από έγκριτα μέλη της σεραϊκής κοινωνίας, οργάνωσαν χοροεσπερίδα, της οποίας οι εισπράξεις θα διετίθεντο για την οικονομική ενίσχυση του Αγροτικού Ορφανοτροφείου.

Μέχρι την εποχή εκείνη για μουσική συνοδεία των χοροεσπερίδων χρησιμοποιούνταν φιλαρμονική μπάντα ή λατέρνα. Για την εξαιρετική

---

7. Την εποχή του βωβού κινηματογράφου μπορούμε να την καθορίσουμε χρονικά από το 1895 έως το 1926. Το ρεπερτόριο της μουσικής συνοδείας προβολής ταινιών περιλάμβανε δημοφιλή τραγούδια της εποχής, χορούς (βαλς, ταγκό κ.λπ.), λαϊκές μελωδίες, εμβατήρια κ.ά. Δεν έλειπαν οι άριες από γνωστές όπερες ή και δημοφιλή έργα του πιανιστικού ή ορχηστρικού ρεπερτορίου. Από τις πρόσφατες εργασίες για το θέμα, προτείνουμε αυτές του Γιώργου Βλαστού στο *Classical Music Review* 4 (Καλοκαίρι 2007) 124-131 και 6 (Φθινόπωρο 2008) 72-77. Στις Σέρρες, εκτός από τις ορχήστρες, κατά την προβολή της ταινίας τραγουδούσαν πίσω από την οθόνη και τραγουδιστές, όπως ο τενόρος Κλεάνθης Καράμπελιας, ο βαρύτονος Νίκος Ουζούνης κ.ά.

αυτή περίπτωση η οργανωτική επιτροπή αποφάσισε να χρησιμοποιήσει για πρώτη φορά ορχήστρα, την συγκρότηση της οποίας ανέλαβε, ευγενώς προσφερθείς, ο πιανίστας και συνθέτης Κ. Ζαχαρόπουλος.

Μετά από τις σχετικές συνεννοήσεις η ορχήστρα καταρτίστηκε τελικά με τη συμμετοχή του Ζαχαρόπουλου, πιάνο, Ι. Βαΐου, κλαρίνο, του ράπτη Θεοδώρου Πασχαλιά, κόντρα μπάσο, εμού του ιδίου, φλάουτο, του Βασ. Καραγιάννη, βιολί, και ενός ακόμη επαγγελματία τζαζπιανίστα. Για τη συμμετοχή στην ορχήστρα εμού και του Β. Καραγιάννη, λόγω της μαθητικής μας ιδιότητας (Στ' και Ε' τάξεων αντιστοίχως),

Το Δ.Σ. του 1927 του παλιότερου, εν δράσει και στις μέρες μας, σεραϊκού σωματείου της Αδελφότητος Κυριών «Η Εμμέλεια». Ιδρύθηκε το 1895 και έχει αδιάκοπη κοινωνική προσφορά στην πόλη. Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, με πρόεδρο τη Χρυσούλα Τέγουτζικ, οργάνωνε χοροεσπερίδες και πλήθος συναυλιών με τη συμμετοχή διακεκριμένων Σεραϊκών ή ξένων μουσικών και τη συνεργασία των τοπικών σωματείων. Όρθιες από αριστερά: Μαρία Τριανταφυλλοπούλου, αδελφή του ζωγράφου Ουμβέρτου Αργυρού, Βιλεμίνη Νικολαΐδου, σύζυγος του βουλευτή και υπουργού Δημητρίου Νικολαΐδη, Ιουλία Αργυριάδου, γνωστή σολίστ της εποχής που διετέλεσε και δημ. σύμβουλος, σύζ. του χειρουργού Οδυσ. Αργυριάδη, Ζαχαρούλα Μερτζεμέκη, Λιλίκα Οικονομίδου, μητέρα του μετέπειτα γνωστού δικηγόρου Αριστεΐδη Οικονομΐδη, και Κίτσα Βαΐου, σύζ. του Ιω. Βαΐου. Στην κάτω σειρά: Κλεοπάτρα Βούρβαχη, Ουρανία Μακρή, Χρυσούλα Τέγουτζικ, Ισμήνη Φωκά και Κασσιανή Πολυχρονοπούλου. Φωτογράφιση Πέννα - Δαΐρατζόπουλου.

η οργανωτική επιτροπή ζήτησε και έλαβε την συγκατάθεση των γονέων μας. Γυμνασιάρχης εκείνη την εποχή ήταν ο αείμνηστος Δημήτριος Μισυρλής⁸, τέκνο των Σερρών, εξέχουσα εκπαιδευτική φυσιογνωμία, μετέπειτα πρόεδρος του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου, αλλά αυστηροτάτων αρχών.

Η πρωτότυπη αυτή ορχήστρα, μετά από πολυήμερες δοκιμές, τοποθετήθηκε τη βραδυά της εσπερίδας επί της κατάλληλα διακοσμημένης και μεγαλοπρεπούς σκηνής του «Ορφέως», κάτω από την οποία είχε ορισθεί ο χώρος των επισήμων, στον οποίο έλαβε θέση, μεταξύ των πρώτων, ο Γυμνασιάρχης Δημήτριος Μισυρλής με επίσημο ένδυμα. Σημειώνω επίσης ότι οι προσκεκλημένοι έφεραν, οι μεν άνδρες σμόκιν, οι δε κυρίες και δεσποινίδες εξώμους εσθήτες και τουαλέτες μεγάλων οίκων ραπτικής.

Με την έναρξη της χοροεσπερίδας παίχθηκαν από την ορχήστρα, κατά την τότε συνήθεια, οι καθιερωμένοι εθνικοί χοροί, συρτός, καλαματιανός και τσάμικος. Ακολούθησαν οι ευρωπαϊκοί πόλκα, μαζούρκα, βαλς και τελευταία, με όλα τα ζευγάρια των χορευτών μαζί, καντριλλιες και λανσιέδες προς γενικό ενθουσιασμό των παρευρισκομένων. Ο κ. Γυμνασιάρχης, ενθουσιασμένος επίσης από το ακρόαμα, έριξε μια λοξή ματιά προς την ορχήστρα και μόλις αντίκρουσε τους δύο μαθητές του γυμνασίου στην εξέδρα, δηλαδή εμένα και τον Βασ. Καραγιάννη, εκνευρισμένος προφανώς από την σκέψη ότι οι δύο γυμνασιόπαιδες παραυρίσκονταν σε χορό και απολάμβαναν θέαμα μη επιτρεπόμενο σε μαθητές, αποχώρησε επιδεικτικά από την αίθουσα και την επομένη, ημέρα ενάρξεως των απολυτηρίων εξετάσεων, εξέδωσε απόφαση αποβολής από τα μαθήματα του γυμνασίου και αποκλεισμό μας από τις εξετάσεις. Φυσικά, έπειτα από έντονα διαβήματα της οργανωτικής επιτροπής, ο κ. Γυμνασιάρχης αναγκάστηκε να ανακαλέσει την απόφαση της ποινής μας.

Χαρακτηριστικό επίσης της νοοτροπίας του κ. Γυμνασιάρχου στα θέματα ηθικής ήταν το γεγονός ότι στις δοκιμές της μικτής χορωδίας του γυμνασίου για τις συναυλίες, οι μαθήτρες τοποθετούνταν στη μία παράδοση [πλευρά] και οι μαθητές στην απέναντι παράδοση με τον μαέστρο στο μέσο απαγορεύοντας τον συγχρωτισμό αρσενικών και θηλυκών...

Τον επόμενο χρόνο [1926], όταν υπηρετούσα τη στρατιωτική μου

---

8. Ο Δημήτριος Μισυρλής (1884-1952) δίδαξε αρχικά στην Ηράκλεια, στις Σέρρες και το 1920 στην Έδεσσα. Το 1935 προήχθη σε Γενικό Επιθεωρητή Μέσης Εκπαιδεύσεως Δυτικής Μακεδονίας. Υπήρξε ένας από τους ιδρυτές της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών της Θεσσαλονίκης. Έγραψε πολλές μελέτες και λόγους με ιστορικό και εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

θητεία, ο θεατρῶνης του «Ορφέα» Χρήστου χρησιμοποίησε για μουσική υπόκρουση στο βουβό κινηματογράφο τον Αυστριακό πιανίστα Λούντβιχ Πλανκ, ο οποίος είχε την έμπνευση και πρωτοβουλία να καταρτίσει μία ορχήστρα αποτελούμενη από τους: Βασ. Καραγιάννη, βιολί, μετέπειτα Πρωτοδίκη, από δύο άλλους βιολιστές, των οποίων τα ονόματα μου διαφεύγουν, από τον Κρίτωνα Κηπουρίδη, βιολοντσέλλο, μετέπειτα διευθυντή του Ε.Ι.Ρ., εμένα, φλάουτο, τον Χρήστο Τριανταφύλλου, τρομπέτα, τον κλαρινετίστα, που μου διαφεύγει το όνομα, τον Γεώργιο Βετούλη, τρομπόνι, υπάλληλο της Υπηρεσίας Εποικισμού, τον Θεόδωρο Πασχαλιά, κοντραμπάσσο, ράπτη το επάγγελμα, και τον Ι. Βαΐου, κλαρίνο.

Με την ορχήστρα αυτή πραγματοποιήσαμε μία συναυλία με μαέστρο και πιανίστα τον Λούντβιχ Πλανκ και στην οποία παίξαμε: Το Αντάντε από την Πρώτη Συμφωνία του Μπετόβεν, τις Μουσικές στιγμές του Σούμπερτ, τη Βαρκαρόλα από τα Παραμύθια του Χόφμανν του Όφφενπαχ με σόλο βιολοντσέλλο τον Κρ. Κηπουρίδη κ.λ.π. Πρώτη εμπειρία μας συγκλονιστική από την εκτέλεση και την είσοδό μας για πρώτη φορά στο χώρο της κλασικής μουσικής⁹.

Σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός για την εποχή κατά τα έτη 1925,

---

9. Πρόκειται για τη συναυλία του «Ορφέα» την 20.11.1927. Ο τοπικός *Ελεύθερος Πολίτης*, φ. 6.11.1927, προανήγγειλε το γεγονός: «... θα σημειώση [η συναυλία] πρωτοφανή επιτυχίαν εις τα μουσικά χρονικά της πόλεως. Κατ' αυτήν θα εμφανισθή μία πολυμελής ορχήστρα εγχόρδων οργάνων αρτίως κατηρτισμένη, η ευφήμως γνωστή μανδολινάτα του κ. Ι. Ουζούνη και χορωδία νέων των καλύτερων οικογενειών. Αν κρίνη τις εκ της δραστηριότητος μεθ' ης όλα τα μέλη του Δ. Συμβουλίου επεδόθησαν εις την οργάνωσιν της συναυλίας ταύτης, δύναται να πρέπει να αναμένη εκπλήξεις». Από το φύλλο της 27.11.1927, της ίδιας εφημερίδας, επιλέγουμε: «... να αισθανθούν [οι Σερραίοι] παλαιάς αναμνήσεις και ν' αναμνησθούν παλαιών, αλλά ωραίων ημερών, καθ' ας, παρά την δουλείαν, παρά την ειδεχθή τυραννίαν, επρωτοστάουν εις πάσαν εκπολιτιστικήν και προοδευτικήν κίνησιν». Και παρακάτω: «Η ορχήστρα αποτελούμενη εκ δέκα οργάνων ετέλει υπό την διεύθυνσιν του συμπαθούς καθηγητού του κλειδοκυμβάλου κ. Louis Planc. Την χορωδίαν και την μανδολινάταν διηύθυνεν ο κ. Γιάννης Ζούνης [Ουζούνης], όστις απέδειξεν ότι είναι μία μουσική παρουσία πλείστας παρέχουσα υποσχέσεις διά την επιβολήν και ανάδειξιν της μεταξύ του μουσικού κόσμου της πόλεός μας. Τέλος, η μπάντα, τελούσα υπό την διεύθυνσιν του μουσικού κ. Ι. Βαΐου, με εξαιρετικήν μαεστρίαν...». Λεπτομέρειες και φωτογραφικό υλικό στην εργασία μας «Δύο συναυλίες του 'Ορφέα' Σερρών στα 1926-27. Από τις εικόνες στην Ιστορία» στο επετειακό τεύχος του «Ορφέα» για τα 100 χρόνια από την ίδρυσή του 1905-2005, έκδ. της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης Σερρών, Σέρρες 2005, 59-65. Ο Αυστριακός Λούντβιχ Πλανκ ήταν πιανίστας και μουσικοδιδάσκαλος στις Σέρρες κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Είναι άγνωστο πότε εγκαταστάθηκε στην πόλη και πόσο χρονικό διάστημα εργάστηκε σ' αυτή. Ως διευθυντής κλιμακίου ορχήστρας, που οργάνωσε ο ίδιος από ορφικούς καλλιτέχνες, εμφανίστηκε μόνο στην παρούσα συναυλία του «Ορφέα».

1926 και 1927 αποτέλεσε η ὑπαρξη της Στρατιωτικῆς Μουσικῆς της Μεραρχίας Σερρών με αρχιμουσικό τον μόνιμο ανθυπασπιστή Δημήτριο Ξυδέα¹⁰. Στην Στρατ. Μουσική υπηρέτησα κι εγώ τη θητεία μου ως κληρωτός, κι αυτό γιατί συμπτωματικά υπηρετούσαν τη θητεία τους αξιόλογοι μουσικοί, οι οποίοι αργότερα μετατάχθηκαν ως μόνιμοι μουσικοί, ανέβηκαν τις βαθμίδες της στρατιωτικῆς ιεραρχίας στους ανώτερους βαθμούς και συγχρόνως αποτέλεσαν τα βασικά στελέχη, ιδίως των πνευστών οργάνων, στις συμφωνικές ορχήστρες Θεσσαλονίκης και Αθηνών.

Αυτή λοιπόν η στρατιωτική φιλαρμονική με τους 130 περίπου μουσικούς και ένα πλουσιώτατο ποικίλο ρεπερτόριο Ελλήνων και ξένων συνθετών, κατ' εντολήν του τότε Μεράρχου Σταυριανοπούλου, άκρως φιλομούσου, έδωσε σειρά συναυλιών τόσο μέσα στην πόλη των Σερρών όσο και στα χωριά της παραμεθορίου περιοχής των ελληνοβουλγαρικών συνόρων προς μεγάλη χαρά και τέρψη των κατοίκων και των στρατιωτών μας, στους οποίους για πρώτη φορά δίνονταν η ευκαιρία για μια παρόμοια μουσική απόλαυση.

Σημαντική συμβολή στην καλλιτεχνική προσφορά του «Ορφέως» αποτέλεσε η σειρά συναυλιών που έδωσαν η συμφωνική μανδολινάτα και η χορωδία του υπό την διεύθυνση του μαέστρου Ιωάννη Ουζούνη με εκτέλεση έργων Ελλήνων και ξένων συνθετών, το ρεπερτόριο των οποίων έντυπο μας επρομήθευε από τη Γερμανία, όπου σπούδαζε Ιατρική, ο Κώστας Πρόβος, αδελφός του Ηρακλή Πρόβου, μέλους (μανδολίνο) της μανδολινάτας.

Στη συμφωνική μανδολινάτα μετείχε τότε ως εκτελεστής (κλαρίνο) ο Χρήστος Σταματίου, ο οποίος παρουσίασε από τότε αξιόλογα και σημαντικά συνθετικά προσόντα. Σε μία συναυλία του «Ορφέως», παρουσία του Δημάρχου [Επαμεινώνδα] Τικοπούλου, εκτελέστηκε μία σύνθεσή του εμπνευσμένη από την εξερεύνηση του Αμούνδσεν στο Β. Πόλο, η οποία προκάλεσε ευμενέστατη εντύπωση, με αποτέλεσμα το Δημοτικό Συμβούλιο να του εγκρίνει ετήσια επιχορήγηση για σπουδές στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, στην τάξη του Γεωργίου Βακαλοπούλου, και από το οποίο αποφοίτησε με άριστα παμψηφεί¹¹.

---

10. Δημήτριος Ξυδέας. Ανθυπασπιστής, διευθυντής της Στρατιωτικῆς Μουσικῆς της 6ης Μεραρχίας Σερρών από το 1925 μέχρι το 1938 (:). Διηύθυνε τη χορωδία και μαντολινάτα του «Απόλλωνα» κατά την περίοδο 1927-1932.

11. Χρήστος Π. Σταματίου (1909-27.8.1998). Ο περισσότερο σημαντικός Σερραίος μουσικός του 20ού αι. Αριστούχος του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης (τάξη Γεωργίου Βακαλοπούλου), διευθυντής πολλών χορωδιών της Μακεδονίας, επί 27 χρόνια του «Ορφέα» και 10 της Μικτής Χορωδίας Σερρών (1981-90). Συνέθεσε πολυάριθμα έργα για a cappella χορωδία, χορωδία και μαντολινάτα, μπάπτα, θέατρο και πολλές ελεύ-

Πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι παράλληλα με τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του Μουσικογυμναστικού Συλλόγου «Ορφεύς», οι οποίες οφείλονταν κυρίως στην αγάπη με πάθος προς τη μουσική όλων όσοι μετείχαν στα καλλιτεχνικά συγκροτήματα, συστήθηκε ένας άλλος σύλλογος, με χορωδιακό συγκρότημα και πρόεδρο τον Κόκκινο, ο οποίος ανέπτυξε κι αυτός αξιόλογη δραστηριότητα. Η ευγενής άμιλλα μεταξύ των δύο συλλόγων είχε αποτέλεσμα τις ευεργητικές επιπτώσεις στην ανύψωση γενικά του καλλιτεχνικού επιπέδου μεταξύ της νεολαίας και του σερραϊκού κοινού, το οποίο κατέκλυζε κυριολεκτικά τις αίθουσες σε κάθε συναυλιακή εκδήλωση¹².

Πρώτη εκδήλωση για τη σοβαρή αντιμετώπιση της μουσικής παιδείας των νέων, όχι μόνον για ψυχαγωγία αλλά και για επαγγελματική κατάρτιση, αποτέλεσε η ίδρυση του Ωδείου Σερρών «Ορφεύς», για την οργάνωση του οποίου πολλά οφείλονται στις έντονες δραστηριότητες του δικηγόρου Αθανασίου Φωτιάδη¹³. Με άριστο διδακτικό προσωπικό, στο οποίο περιλαμβάνονταν οι καθηγητές [Αλέξανδρος] Μπλενώβ και [Λόλα] Μπερεζόφσκυ, στα έγχορδα και στο πιάνο αντίστοιχα, Σωτήριος Κασσάρας, βιολί, καθηγήτης του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης, με επικεφαλής τον αείμνηστο ήδη Γιώργο Γεωργιάδη,

---

θερες συνθέσεις. Περισσότερα βλ. Γ. Αγγειοπλάστη, Ο Σερραϊός μουσικός Χρήστος Π. Σταματίου, *Σερραϊκά Ανάλεκτα* 1 (1992) 262-270 αλλά και στο χρονολόγιο του περ. Γιατί 360 (Ιούνιος 2005) 28-32.

12. Εννοεί το Μουσικοκαλλιτεχνικό Σύλλογο «Απόλλων», που ιδρύθηκε το 1927 και δρούσε παράλληλα αλλά και ανταγωνιστικά προς τον «Ορφέα». Διέθετε πλήρη τμήματα χορωδίας, μαντολινάτας και ορχήστρας εγχόρδων με διευθυντές το Δημ. Ευδέα (ανδρική, 1927), Στέφανο Στεφανίδη (μικτή, 1928 και 1929), Ιωάννη Βαΐου (1929) και Μιχάλη Χατζημιχαήλ (1932). Για τη δράση, τα μέλη του κ.λπ. βλ. Γ. Αγγειοπλάστη, *Οκτώ κείμενα [...]*, ό.π., κεφ. «Συναυλία αντεγκλήσεων», 65-75. Ο Γεώργιος Κόκκινος, μετέπειτα νομάρχης Σερρών (περ. 1944-45), ήταν από τους πρώτους που υποστήριξαν την ίδρυση του «Απόλλωνα» και την προβολή της δραστηριότητάς του ως ξεχωριστού σωματείου από τον «Ορφέα».

13. Για το πιο σπουδαίο μουσικομορφωτικό αυτό ίδρυμα της πόλης βλ. Γ. Αγγειοπλάστη, *Ωδείον Σερρών «Ορφεύς» (1934-1940)*, έκδ. της Δ.Κ. Βιβλιοθήκης (2), Σέρρας 1989. Στις 28.2.1932 ο ΟΡΦΕΑΣ οργανώνει συναυλία στο «Κρόνιο» προκειμένου «να επιτύχη την εντός κατά το δυνατόν συντομωτέρου χρόνου ίδρυσιν και εν Σέρραις ωδείου». Ακολουθεί η κριτική παρουσίασή της από το Σερραίο γιατρό και βιολονίστα Χρήστο Καρατζά στην τοπική *Πρόοδος*, φ. 6.3.1932, σσ. 1 και 4. Ο συντάκτης του σχολίου θα αναφερθεί και στη σερραϊκή συμμετοχή του κορυφαίου φλαουτίστα Αθανασίου Φιδετζή: «Ο αγαπητός συμπολίτης μας κ. Σάκης Φιδετζής, τον οποίον είχαμε πολύ καιρό να ακούσωμε, μας παρουσίασε έκτακτον πρόοδον και εκτέλεσιν ανέλπιστον. Οι φθόγγοι του δυσκόλου του οργάνου, απεδίδοντο καθαρότατοι, γλυκύτατοι και αμμονικώτατοι [...] απέδειξε ότι είνε πλέον κύριος του οργάνου του και δύναται σήμερα να καταταχθή εις την τάξιν των καλλιτεχνών ανωτέρων μουσικών».

Το Διοικητικό Συμβούλιο του «Ορφέα» με τη Μις Σέρραι 1929 Άννα Δόστη. Η φωτογραφία δημοσιεύτηκε στον Εθνικό Κήρυκα της Νέας Υόρκης. Πρώτος από αριστερά στους όρθιους ο Αθ. Φιδετζής. Ακολουθούν οι Κων/νος Φωκάς, Γεώργιος Βετούλης, Βασίλειος Χατζηιακώβου, Κων/νος Σχοινάς, Ηρακλής Πρόβος. Καθισμένοι: Γεώργιος Φιλίππου, Γεώργιος Αβτζής, Χρήστος Πάτρας και Βασίλειος Παπαλεξίου. Φωτογράφιση Πέννα - Δαιρατζόπουλου.

διακεκριμένο καθηγητή του πιάνου και συνθέτη με πολλές τιμητικές διακρίσεις, καθηγητή επίσης του Κρατικού Ωδείου Θεσ/νίκης και μετέπειτα διευθυντή του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών, πρόεδρο του Συνδέσμου Ελλήνων Συνθετών και μέλος πολλών πανελλήνιων καλλιτεχνικών επιτροπών.

Καρπός της ευσυνείδητης εργασίας όλων των ανωτέρω ήταν η ανάδειξη αξίων μαθητών, οι οποίοι προχώρησαν στις βαθμίδες της ανώτατης καλλιτεχνικής εκπαίδευσης. Μεταξύ των πρώτων αναφέρουμε τον αείμνηστο Δημήτριο Παπακυριάκο από τη Δράμα, εξαιρετο βιολοντσελίστα, που αργότερα αποτέλεσε μέλος του Μακεδονικού Κουαρτέτου Εγγόρδων με τους Επαμ. Φλώρο, 1ο βιολί, Αιμ. Λαγόπουλο, 2ο βιολί, Χαράλ. Κελπανίδη, βιόλα, καθώς και την Χρυσούλα Καλαϊτζή, σήμερα Χρυσούλα Ιωάννου Ξιφιλίδου, η οποία μετά την απόκτηση του διπλώματος στο πιάνο από το Κρατικό Ωδείο Θεσ/νίκης, δίδαξε επί σειράν

ετών ως καθηγήτρια του πιάνου στο ίδιο ωδείο και ανέδειξε ισάξιους μαθητές. Η κόρη της τελευταίας Μαρία Ξιφιλίδου, μετά τις ανώτατες σπουδές στο εξωτερικό, αναδείχθηκε σήμερα σε διακεκριμένη σολίστ του πιάνου, διεθνούς προβολής με καλλιτεχνικές δραστηριότητες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Κατά την προαναφερθείσα χρονική περίοδο, κατά την οποία εκλέχθηκα κατ' επανάληψη μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του συλλόγου «Ορφεύς» και επί δεκαετία και πλέον έφορος μουσικής, μου δόθηκε η ευκαιρία να επισημάνω τις ανεκτίμητες υπηρεσίες και την πολύτιμη προσφορά των διατελεσάντων κατά καιρούς προέδρων του «Ορφέως», όπως των: Χρήστου Χρηστίδη (ιατρού), Χρήστου Πάτρα, Γεωργίου Αβτζή (δικηγόρου), Αθαν. Φωτιάδη (δικηγόρου) κ.ά. Επί των ημερών των συνέβησαν σημαντικά γεγονότα, που αφορούν στην μουσική της πόλεως των Σερρών, αλλά και σε διάφορα παρεμφερή καλλιτεχνικά γεγονότα διαφορετικού ενδιαφέροντος, όπως, παραδείγματος χάριν, η οργάνωση εκλογής της Μις Σέρραι και Μις Μακεδονία - Θράκη Μαρίας Πολιουδάκη κ.λ.π.

Φαινόμενο αφοσιώσεως στους σκοπούς του «Ορφέως», πάντοτε συνεπής, τυπικός και πιστός τηρητής του πρωτοκόλλου εθιμοτυπίας, υπήρξε ο Βασίλειος Παπαλεξίου, Γεν. Γραμματέας του συλλόγου επί σειράν ετών.

Ανατρέχοντας στην παρωχημένη και ευτυχισμένη εκείνη εποχή, ανάπαντα τόσων και τόσων κοσμοϊστορικών γεγονότων, επαναφέρω στη μνήμη μου με συγκίνηση και νοσταλγία περιστατικά και γεγονότα που διαδραματίστηκαν, καθώς και τις μορφές των φίλων και συμμαθητών, των συντρόφων των παιδικών μας χρόνων, πολλοί από τους οποίους είτε πρόωρα είτε με το πλήρωμα του χρόνου έφυγαν από τη ζωή. Προς τους τελευταίους αυτούς εμείς οι επιζώντες διατηρούμε ιερή και ευλαβική την ανάμνηση..

Στο σημείο αυτό τερατίζεται η αναφορά μου στη χρονική περίοδο 1920-1936 της καλλιτεχνικής δραστηριότητας των Σερρών και τούτο γιατί με την μετατόπισή μου στη Θεσσαλονίκη για οριστική πλέον διαμονή, έπειτα από το διορισμό μου ως μονίμου υπαλλήλου του Υπουργείου Δημοσίων Έργων, μετατοπίστηκαν και τα καλλιτεχνικά μου ενδιαφέροντα και εντοπίστηκαν, παράλληλα με τη δημοσιοϋπαλληλική μου ιδιότητα, σε μακρόχρονες προσπάθειες και ενέργειές μου όντας πρόεδρος του Συλλόγου Μουσικών Θεσσαλονίκης, για την διατήρηση κατ' αρχάς της Συμφωνικής Ορχήστρας του συλλόγου ως Συμφωνικής Ορχήστρας Βορείου Ελλάδος με κρατική επιχορήγηση και στη συνέχεια τη μονιμοποίησή της πλέον ως Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης, όπως υφί-

σταται και λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Όλα αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνονται στο «Κεφάλαιο» της πενήνταχρονης καλλιτεχνικής δραστηριότητας του Συλλόγου Μουσικών Θεσσαλονίκης, που πιθανώς στο απώτερο μέλλον να δει το φως της δημοσιότητας¹⁴.

Υ.Γ. Επιβάλλεται νομίζω να σημειώσω ένα ακόμα σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός, το οποίο ανάγεται στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του Μουσικογυμναστικού Συλλόγου «Ορφεύς». Επί κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Καραμανλή και Υπουργού Βορ. Ελλάδος Στράτου το τότε Δ.Σ. του «Ορφεύς», με πρόεδρον τον ακούραστο Δημήτριο Στεφανίδη¹⁵, ενήργησε για την πραγματοποίηση μιας συναυλίας στη Θεσσαλονίκη υπό την υψηλή προστασία του υπουργού Βορ. Ελλάδος και της οποίας την οργάνωση ανέθεσε ο κ. Υπουργός σ' εμένα.

Η συναυλία, με τη συμμετοχή της μανδολινάτας και της μικτής χορωδίας υπό την διεύθυνση του κ. Χρ. Σταματίου, πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του Εθνικού Θεάτρου¹⁶. Το συγκινητικό του γεγονότος είναι ότι στη συναυλία αυτή έλαβαν μέρος και όλα τα επιζώντα τότε παλαιά μέλη της μανδολινάτας και χορωδίας. Σημείωσε πρωτοφανή επιτυχία με ενθουσιώδεις εκδηλώσεις του πολυπληθούς ακροατηρίου και τα θερμά συγχαρητήρια του κ. Υπουργού προς τους οργανωτές για την άψογη οργάνωση και προς τον μαέστρο και τους εκτελεστές για την υψηλή καλλιτεχνική τους απόδοση.

Αθήνα, 16 Ιουνίου 1986

Αθανάσιος Φιδετζής

14. Τμήμα της εργασίας αυτής του Α.Φ., που αφορούσε στα «Μουσικά συγκροτήματα και τις συναυλίες στη Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο της Κατοχής», δημοσιεύθηκε στο περιοδ. *Τάμαριξ* 4 (1997) 8-17 του οργ. «Θεσσαλονίκη, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997». Το 1936 είναι η χρονιά που ο Α.Φ., κατά δήλωσή του σε εμάς, μετακομίζει και δραστηριοποιείται μουσικά στη Θεσ/νίκη. Στο πωλητήριο, πάντως, συμβόλαιο του πατρικού σπιτιού επί της οδού Σιδηροκάστρου την 28.1.1936 που κρατούμε στο αρχείο μας, εκπροσωπείται από την αδελφή του Μαρίκα, υπάλληλο της Εθνικής Τράπεζας, και σημειώνεται ως ιδιωτικός υπάλληλος, κάτοικος Θεσσαλονίκης.

15. Πρόεδρος του «Ορφέα» εκείνα τα χρόνια ήταν ο γιατρός Χρήστος Χρηστίδης κι ένα χρόνο αργότερα (1955) μέχρι το 1965 ο φαρμακοποιός και μαντολινίστας Ορέστης Καζαμιάς (Σέρρες, 1909-8.7.1966). Στα έντυπα ντοκουμέντα του τελευταίου, που κρατούμε στο αρχείο μας, περιλαμβάνεται και χειρόγραφο -με πενάκι- ενυπόγραφο παρτιτούρα του Α.Φ. Ο Δημήτριος (Μίμης) Στεφανίδης (Σέρρες 1904-14.8.1977) όλα αυτά τα χρόνια ήταν γεν. γραμματέας του ομίλου. Ήταν όμως αυτός που με τον ενθουσιώδη χαρακτήρα του πρωταγωνιστούσε στη δραστηριότητα του συλλόγου και ιδιαίτερα του μουσικού τμήματος (χορωδία - μαντολινάτα), στο οποίο συμμετείχε ως κιθαριστής.

16. Πρόκειται για τη συναυλία του «Ορφέα» στο Βασιλικό Θέατρο της Θεσσαλονίκης την 2.6.1954 για τα 50 χρόνια από την ίδρυση του ομίλου.